

КОЗАК НЕВМИРАКА

Прольог,

говорений перед ювілейною виставою
„Наталки Полтавки в пам'ять столітніх
відодин української народности.

Написав

Др. Іван Франко.

Ціна

10 цт

Накладом

УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ АКОРД

216 Dufferin Ave.

WINNIPEG,

MANITOBA.

КОЗАК НЕВМИРАКА

Прольог,

говорений перед ювілейною виставою
„Наталки Полтавки в память столітніх
відодин української народности.

Написав

Др. Іван Франко.

Накладом

УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНІ АКОРД
216 Dufferin Ave.

WINNIPEG, MANITOBA.
UKRAINIAN BOOK STORE
10234 - 96TH STREET
EDMONTON, - ALTA.

**Сцена зовсім темна, далеко видно зарево
великої пожежі, на переді сцени на
право могила.**

КОЗАК - НЕВМИРАКА.

(старезний дід, з бандурою, сидить на
могилі. Зразу в темноті тільки слабо
рисує ся його сілуєт, він вдивляє ся
в пожежу і деклямує глухо, іронічно:)

Еней був парубок моторний
І хлопець хоч куди козак!
На лихо вдав ся він проворний,
Завзятійший від усіх бурлак.
Та Греки, як спаливши Трою,
Зробили з неї скирту гною,
Він, взявши торбу, тягу дав.
Набравши деяких Троянців,
Осмалених як гиря ланців,
Пятами з Трої накивав.

(Він устає, випростовує ся, бандура бреньчить).

Вона горить! Та Троя-Україна
Палає, гине, з серця точить кров.
Здаєть ся, вже остання їй година,
Здаєть ся, хитрий ворог поборов
Усе! Здаєть ся, вся лягла дружина,
Всі мури впали, навіть той покров
Останній, що ним укривають трупи,
І той загарбали хижацькі купи!

Ні, не досить! І в нашому нутрі
Пройшов пожар, сумує попелище!
Ми хробачливі в самому ядрі,
В душі погасло вічнеє огнище
Живої віри! На страшнім кострі
Згоріла сила! Нижче, нижче, нижче
Схиляють ся колись так горді чола!
О мамо! Бідна ти, бездітна й гола!

Ми всі такі! Що в інших ганьби знак,
Се ми приймаємо як хліб насущний!
У інших ренеґат — у нас добряк;

У інших підлий — в нас старшим по-
[слухний;

У інших скажуть просто, ясно так:
Безхарактерний, — в нас лиш: просто-
[душний;

Не стало встиду в нас! Ми в спокою
Упідлимось, ще й горді підлотою.

(Далекий грім, пожежа зближає ся, на
сцені робить ся виднійше. Козак
показуючи на захід).

О, так! Он там він, той козак мотор-
[ний,

Що вирвав ся з пожежі рідних хат;
Не заперечу, вдав ся він проворний!
Нехай тут гине, пропадає брат!

Нехай тут матір шарпа ворон чорний,
Нехай борців шматує й ріже кат!
Він рад, що вратував свої Пенати,
Тікає іншої шукати хати!

Пятами накивав від тебе, нене!
Лишив тебе у ранах, у крові!

Із груди вирвав серце насталене,
А вткнув якесь собаче — і живи!
І крикнув грімко: „Хлопці, гей до
[мене!

Не буде тут роси вже ні трави!
Пропала мати, ми ще сеї ночі
Кидаймо трупа! Гейно в світ за очі!

„Там жде нас краща доля, там печені
Самі нам голубці влетять у рот!
Хто хоче роскошів — жий в Картагені;
Хто хоче вивисшить ся над народ,
І слави й блиску й злота повні жмені —
За мною в Рим! Там храм наш, там
[кивот!

Що нам ті згарища! Забудьмо Трою!
Власть - Рим і роскош — Картаген
[горою!”

І рушили — народам на наругу!
Пішли нової матери шукать.
В серцях згасили навіть тую тугу,
Що тягне пса у рідній буді спать.

Де йдеш, Енею? Пугу! Пугу! Пугу!
Не чують! Несіть народам всім для
[виду
Жебрацьку торбу і лице без встиду!

(Тимчасом розвиднюється троха, видно
попалені села, поле вкрите трупом).

Ох, не сходи ти сонце на Україні!
Злякаеш ся тих згарищ і руїн!
Осліпнуть очи тут же, в сій годині,
Щоб той страшений образ наче шпін
Не вбив ся в серце і не пік від нині
Страшнійше пекла! Що се? Чути
[дзвін!

Се ангел дзвонить по мертвим народі.
Бо щоб живий хтось був?... Подумать
[годі!

(Чути далекий голос дзвона)

Так, ангел дзвонить! Молотом з алмазу
Він бе о хрусталевий неба звід.
Ох! Заболіли страшно тут від разу
Всі давні рани! Сей кровавий слід —
Се Берестечко! Тут у кости сказу

З Чуднова взяв. Сей струп, від сот-
[ні літ
Незгоєний — Андрусівська умова!
А тут — Полтава і смага Петрова.

(Голос дзвона міцніє і мішає ся з гурко-
том грому — темніє на ново. Козак паде
на коліна на могилі).

О Боже! чи-ж кінець моєї муки?
Вкраїна вмерла — дай мені спочить!
Дай ті катовані від давна руки
Хоч у могилі без кайдан зложить!
Змажи нас з пам'яті людей, щоб внуки
Не знали, як ми мусіли скінчить.
Ти сам, Святий, забудь про нас в сій
[хвили,
З землею наші порівняй могили!

(Удар грому. Козак западає ся в землю.
Ще хвилю гуркоче грім, потім звільна
прояснює ся на сході займає ся велике
рожеве зарево — сходить сонце. Сцена
представляє той самий краєвид, тільки,
з зеленими садами, чепурними хатками, на
право, далеко, вежі міста з золоченими
банями, довкола могили розкішні кущі,
калина, черемха в цвіті).

КОЗАК - НЕВМИРАКА.

(той самий, але відмолоднілий, з бандурою виходить ізза могили. Йде зразу понурий, у задумі, та звільна його рухи роблять ся енергічні, голос міцніє).

Здорово проспав ся, бачу,
По козацьки, сотню літ.
Ну, та виграю чи втрачу,
А погляну ще на світ,
На ту рідну Україну,
Що колись як рай цвила,
Що мені над все на світі
Наймилійшою була.
Хто то в ній тепер панує?
Хто то в ній тепер живе?
Як говорить, як співає
Покоління те нове?
Боже, серце жах стискає:
Адже-ж певно нині в ній
Вже ніхто не зна, не тямить
Нашу мову і пісні!
Десь Калмики та Кіргізи
Топчуть степ, де ми лягли;

Чудь, Мордва, Чухна та Фіни
Наші села заняли.

Боже, по що з вікового
Сну мені велів ти встать?

Чи щоби з розбитим серцем
Я в могилу ляг назад?

(Поступає наперед. За сценою чути хор-
рову пісню — вразу тихонько, потім чим
раз сильнійше, та все таки притишено,
мов з віддаленя:)

Ой гук, мати, гук,

Де козаки йдуть!

Та щасливая тая доріженька,

Та де вони йдуть.

А де вони йдуть,

Там луги гудуть,

А перед себе та вражих Ляшенків

Облавою пруть.

КОЗАК.

(з виразом найвисшої радості)

Боже! Наше рідне слово!

Наша пісня ще живе!

І про нас ще пам'ятає
Покоління те нове!
Ще співає про козацтво,
Про його кровавий бій!
Ах, значить, ще не в могилі
Той народ коханий мій!

(Озираєть ся по сцені)

Ах, значить, оті цвітучі
Села, ниви і садки,
Се українські оселі,
Се України вінки!
А оті могили-гори,
Де борці старії сплять,
Уквітчали любі руки
Знать українських дівчат!
Ще Українець збирає
Із сих нив для себе хліб,
І не топче чужениця
Нашу славу і наш гріб!

(Поступає ще далі наперед і озирає
публику).

Ах, а тут! Предивне диво!
Тайна поміж тайн страшних!

Се-ж Енеєві потомки!
Та що стало нині з них?
Ті, що перед сто літами,
Як згорів наш рідний дім,
Накивають йому пятами
Не задумались зовсім, —
Ті під материні крила
Знов згорнули ся в любові,
І бажають в рідній хаті
Рай зготовити собі.
І дивіть, горять їх очи
Тим самим вогнем святим,
Як горіли тої ночі,
Коли друг мій, побратим,
Коли славний, безталанний,
Щирий батько наш Богдан
У важкій годині скликав
Запорожців на майдан.
Тямлю ніч сю як сьогодні!
В коло нас реве Дніпро
І клекоче Ненаситець,
Камяне гризе ребро.
А в степу напроти Січи

Се не хижая сова
А козацька ляцька кріпость
Свої кігті висува.
У Богдана сльози в оці,
Та вогонь в душі, в словах.
„Згинем, братя, або в гору
Піднесем свободи стяг!
Згинуть, нам одна дорога,
Чи в кайданах, чи в війні;
Хто ненавидить кайдани,
Тому війни не страшні!
Чи послабли ваші сили?
Потупили ся шаблі?
Чи в серцях ви погасили
Дух лицарський взагалі?”
І гучнійше хвиль Дніпрових
Крик козацтва заревів:
„Або ляжем головами,
Або вибем ворогів!”
В жовтім світлі смолоскипів,
Що горіли серед нас.
У очах козацьких блисло

Десять тисяч іскор враз.
Гей, тих десять тисяч іскор,
То був, братя, той підпал,
Що підняв страшну пожежу
Аж по Буга й Сяну вал.
Гей, тих десять тисяч іскор,
То був, братя, той розмах,
Що історію України
Повернув на інший шлях.
Бачу, бачу, тії іскри!...
Мовиш: мало їх? Невже-ж?
Що? На трийцять мільонів
Десять тисяч не знайдеш?
Мовиш: де нам взять Богдана?
Тільки ти придатний будь
На святе, велике діло!
Загартуй думки і груди!
До високого літання
Ненастанно пробуй крил,
А Богдан прийде як сума
Ваших змагань, ваших сил.
До великого моменту

Будь готовим кождей з нас, —
Кождей може стать Богданом,
Як настане слухний час.

Мовиш: нині інші війни...

Ну, то иншу зброю куй,
Ум оstri, насталою волю,
Лиш воюй, а не тоскуй!

Лиш бори ся, не мири ся,
Радше впадь, а сил не трать,
Гордо стій і не кори ся,
Хоч пропадь, але не зрадь!

Кождей думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт.

Кождей думай: тут, в тім місці,
Де стою я у вогни,
Важить ся тепер вся доля
Величезної війни.

Як подам ся, не достою,
Захитаю ся мов тїнь, —
Пропаде кровава праця

Многих, многих поколінь.
У таких думках держи ся
І дітий своїх ховай!
Коб лиш чистая пшениця, —
Буде паска й коровай.
Чи побіди довго ждати?
Ждати — довго! То й не жди-ж!
Нині вчи ся побіджати,
Завтра певно побідиш.
Таж не даром цвіт розцвив ся!
Чейже буде з цвіту плід.
Таж не даром пробудив ся
Український жвавий рід.
Таж не даром іскри грають
У очах тих молодих!
Чей нові мечі засяють
У правицях, у твердих.
Довго нас недоля жерла,
Доси нас наруга жре;
Та ми крикнім: Ще не вмерла,
Ще не вмерла і не вмере!

